

אונקלוס

בְּרִלְעָמֶר וּתְלַת עֶשְׂרֵי שָׁנִין מָרְדּוּ: ה' וּבָא
וּמִלְכָּא דְעַמָּה וּמָחוּ יִתְנַבְּרִיא דִּי-בְעֶשְׂתֵּרוֹת.

אִימְתָּנִי דְבִשְׁוֹת קְרִיתִים: וְיִיתְחַרְרֵא דִי-בְמִוְהָדֵן דְּשַׁעִיר עַד מִיִּשְׁר פֶּאֶרְן דְּסַמְךָ
עַל מִדְּבָרָא: וְיִתְבוּ וְאָתוּ דְּמִיִּשְׁר פְּלוֹג דִּינָא הִיא רָקָם וּמָחוּ יִתְגַּלְתְּקֵל עַמְלָקָא
וְאָף יִתְאַמְרָא דְיִתִּיב בְּעִין-גְּדִי: ה' וְנָפֵק מִלְכָּא דְסָדוּם וּמִלְכָּא בְּעַמְרָה וּמִלְכָּא
דְּאַדְמָה וּמִלְכָּא דְצָבוּים וּמִלְכָּא דְבָלַע הִיא צֹעֵר וּסְבָרוּ עֲמָהּוֹן קְרָבָא בְּמִיִּשְׁר
חֲקִלָּא: ה' יִתְ בְּרִלְעָמֶר מִלְכָּא דְעֵילָם וְתַדְעַל מִלְכָּא דְעַסְמִין וְאַמְרָפֵל מִלְכָּא
דְּבָבֵל וְאַרְיוֹן מִלְכָּא דְאַלְסָר אַרְבַּעַה מַלְכִין לְקַבִּיל חֲמִשָּׁא: וְמִיִּשְׁר חֲקִלָּא בִירִין
בִּירִין מַסְקֵן-חִיטָרָא וְעַרְקוּ מִלְכָּא דְסָדוּם וְעַמְרָה וְנָפְלוּ-תַּמָּן וְדִאֲשַׁתְּאָרוּ לְמוֹרָא
עַרְקוּ: י' וְשָׁבוּ יִתְ כָּל-קִנְיָנָא דְסָדוּם וְעַמְרָה וְיִתְ כָּל-מִיבְלָהוֹן וְאַזְלוּ: י' וְשָׁבוּ יִתְ

נתינה לנר

סד'. (ד) ושלש עשרה שנה, ותלת עשרי שנין. הוא כמ"ד במס' שבת (דף י' ע"ב) ונכ"ר (שם) שמרדו
י"ג שנים וי"ע עוד. (ה) רפאים, גבריא. הוויזים בהם, תקיפא דבהמתא. (פי' גטרים מעיר
בהם) והחידוש על סת' ירושלמי סת' די כהון, ר"ל כוזבים אשר נרו בין כרסאים, כמו בָּהֶם כָּסוּל.
וכן חרנמו השנעים וקנים כלשון יונית, וחר הוא כלשון הקדש ועל. האימים, אמתני. עי' בלור
מהרש"ד ז"ל סכתא, אף שהכתוב מעיד (דברים ב') שהאומות קראו להם השמות הללו כו' עכ"ס נראה מכוונת
הכוזב בהודעת השמות הללו שהוראת מעשיהם כלשונות ההם מסכתא או קרנא להוראה כל"ק על ענין
החוזק והגבורה ולכוונה היות חרנס אונקלוס נ"כ פה, אף ששמות עממיים טרשיים הם. וכפרס כי החזים
הם הזמומים (שם שם ב') ועי' מס' סכתא כזה לקמן (ל"ז כ"ד). בשוה קריתים, דבשוה קריתים. לא כמ"ס
קט' מהמסרשים שקריתים היא העיר הנזכרת (נמדנר ל"ז ל"ו) ולא כדעת חכ"מ שהיא כי ריפא שם שני השוקים
העליון והתחתון, וכ"כ קרית חלפת (שם כ"ז ל"ט) ושם כמו שדה ומישור, אלא שש"ת סוכר ששם העיר שזה
קריתים; ואפשר שנקראה כן להבדילה מעיר קריתים, ע"ל (יד י"ז). איל פארן, מישר פארן. ערש"י
שהוא שם כללי על עמק ומישור. עי' בלור מהרש"ד ז"ל. (ו) בהררם שעיר, בטורא דשעיר. כל"י
ובלי כתי, יען כי מאכלות לשון עבר היא לפעמים לאמר בכנוי אף כי נזכר אח"כ במאמר, כמו ותרסהו
את הילד (שמות ב' ו') בשלם הבשר (מ"א י"ט כ"א) ולא בן בארמית. על הסדר. דסמך. כמו
ועליו מסה מנשה (נמדנר ב' כ'). (ז) אל עין משפט, למישר פלוג דינא. פלוג משמע כמו פלוגי
(הנמצא בתלמוד) ופירושו לעמק שהדין זכה הזכאי ויחייב החייב; אבל מהרמב"ן משמע שהוא מל' פלגים,
כ"י פלג, וכל חכמים פלגו של ים. קדש, רקס. היא קדש אשר נמדנר ל"ו (שם ב' א') אבל קדש
הגאיה נקראת קדש ברנע (שם ל"ד ד') ומחורגמת רקס גיאה. בהצצן תמר, ענין גדי. פסוק הוא
בדברי הימים (ב' כ' ב') בחצון תמר היא עין גדי, כמ"ס רש"י ששם קצו וכרוה הסמרים. (י) בארת
בארת חמר. בירין בירין מסקן חמר. בארות אשר מהן עולה החמר, וכן הוא נכ"ר פ' מ"ב בירין

בעל הטורים

ויחי בימי ששם באופקים. ויחי בימי אחשוורוש (כו') כדאיתא במדרש (פמ"ב) ששון הים בימיסן וי: (ס) ובארכע
עשרה. ב' גר"ס סכא ואידך (מ"ב יח) ובארכע עשרה שנה למלך חזקיהו עלם סמח"ז לומר לך כשם שנאל האומות על

רסב"ן

אבן עזרא
מסגנין הדגוש כמו בדברים ופי' בעלותם אל כר שעיר: על פני חוץ: (ו) איל פארן. כחרנומו מישר פארן
(ס) אף כדלעומד. כמו שם: (י) בארות. באר. בכל המקרא
טבעת וז"ל משנה בעבור הסמיכה: ויפלו שמה. ברנע להבדל
וכן ויפל על פניו: כרס נסו. אל כר נסו וסי' עלם זרם:
אחד שמו עליו לשון רש"י. ואלו היה כן היה אונקלוס מתרגם בשם אילא דפארן פלוגי דמחרת כחנסו

ספורנו

ספרה ומאז הכ' מלפנים כללתיים במלחמה עבדו את כדלעומד. מפניה ששם י"ב שנה ואח"כ מרדו: (פ) והמלכים
אשר אחו. אשר היו אלו בעשרת עמק הסדים ובהוכס אמרפל: ויחי את רפאים ואם כוזבים ואם סמיתים. שבו כלם
עבדים לכו' מלכים ונלחמו בעדם וכו'. כודיע שבו ככו' מלכים גדולים וסודיע גבורת כד' מלכים שנלחמו ומה עוד גדול
גבורת הכנס וההכבולות מלחמתו שם אחיו שמר עמו להסגבר עליהם ולהושיע מתחב מפניהם אף כן אחיו ואם רטשו
ומשניהם הליוך ערף ויותר ממה שנקב בחמלת ס' עליו: (ו) וינטו מלך סדום. וכן הסכא שלם נקם. אכרס להעזר
כס: וסכארים כרס נסו. שלשת המלכים סכארים: (יב) ויקחו את לוע כן אחי אכרס. הסכא לנשות אף לוע מפני
שם